

ПРИЗУПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОРОСІЙСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ТА ЇХ ПОДАЛЬША ЗАБОРОНА В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Банний Ігор Володимирович

аспірант

*Київський університет права Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Забезпечення світової та європейської безпеки, безпеки Української держави потребує солідарності народів всього світу та Європи в подоланні викликів військової агресії російської федерації, згуртованості і рішучості політиків, державних діячів та публічних службовців, принциповості кожного громадянина і підданого, громадянського суспільства загалом у відстоюванні цінностей демократії, верховенства права, прав людини. Забезпечення інтеграції до Європейського Союзу, відновлення територіальної цілісності Української держави та, нарешті, консолідації Українського народу довкола демократичних засад перетворення України на одну із найрозвинутіших держав Європи, у свою чергу, потребує здійснення передбачених законодавством заходів з обмеження прав і свобод людини, зокрема свободи об'єднання в політичні партії, конституційних гарантій їх утворення та діяльності, а також науково-теоретичних напрацювань, що стосуються відповідного державно-правового механізму як засобу забезпечення всебічної охорони й захисту цього права.

Тлумачення та застосування зафіксованого на рівні Основного Закону України припису частини першої ст. 37, що вміщує перелік конституційно заборонених цілей діяльності об'єднань громадян, у системному зв'язку із загальним правилом, викладеним у ст. 36, відповідно до якого надання громадянам України права на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації засвідчує існування його можливого обмеження законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей [1], передбачає перспективи своєчасного і швидкого/доцільність належного і своєчасного реагування виявлення відсутності юридичного підґрунтя для легалізації в Україні політичних партій та громадських організацій, а у випадку, коли ці об'єднання громадян вже легалізовані, – наявності

ознак порушення ними вимог статей 36, 37 Конституції України, ст. 5 Закону України «Про політичні партії в Україні» [2], ст. 4 Закону України «Про громадські об'єднання» [3], частини 3 ст. 3 Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [4].

Вкрай ускладнене веденням повномасштабних воєнних дій російською федерацією та запровадженням правового режиму воєнного стану в Україні вирішення питання притягнення до конституційно-правової відповідальності політичних партій, діяльність яких спрямована на досягнення конституційно заборонених цілей, недотримання законодавчо встановлених вимог та обмежень, потребувало розробки і подальшого розширення та узагальнення підстав вимушеного тимчасового обмеження реалізації політичними партіями деяких своїх функцій, як і потенційної можливості їх подальшої заборони чи ліквідації (саморозпуску) з урахуванням відповідних міжнародних стандартів.

Рішенням Ради національної безпеки і оборони України «Щодо призупинення діяльності окремих політичних партій» від 18 березня 2022 року, введеним в дію Указом Президента України від 19 березня 2022 року № 153/2022, призупинялася діяльність одинадцяти політичних партій через неприпустимість того чи іншого прояву в ній антиукраїнської політичної та організаційної діяльності, пропаганди війни, публічних заяв та закликів до зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, реальних загроз порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриву її безпеки, а також дій, спрямованих на незаконне захоплення державної влади, демонстрацію проявів колабораціонізму, насильства; програмних та статутних цілей, що містять антиукраїнську позицію, поширення відомостей про виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України. Цим рішенням Ради національної безпеки і оборони України призупинялася будь-яка діяльність в Україні таких загальноновизнаних проросійських політичних партій як «Опозиційна платформа – За життя», «Партія Шарія», «Наші», «Опозиційний блок», «Ліва опозиція», «Союз лівих сил», «Держава», «Прогресивна соціалістична партія України», «Соціалістична партія України», партія «Соціалісти», «Блок Володимира Сальдо», що мало на меті забезпечення національної безпеки та громадського порядку в період дії в Україні правового режиму воєнного стану [5].

Водночас Міністерству юстиції України доручалося невідкладно вжити в установленому порядку вичерпних заходів щодо заборони діяльності зазначених політичних партій [5]. По суті, засвідчувалася

актуальність, як, врешті, і недосконалість законодавчого регулювання процедури призупинення діяльності окремих політичних партій. В цьому разі, як і у випадках порушення заборон та обмежень щодо політичних партій, встановлених Конституцією та законами України, в нагоді стає передбачена ст. 21 Закону України «Про політичні партії в Україні» заборона (примусовий розпуск) політичних партій, що відповідно до частини четвертої ст. 37 Конституції України реалізується виключно в судовому порядку шляхом звернення Міністерства юстиції України як органу, уповноваженого цим Законом України здійснювати контроль за додержанням політичними партіями Конституції та законів України, з відповідним позовом до адміністративного суду [2].

Законом України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» передбачалося у разі невиконання вимог цього Закону України припинення діяльності, зокрема політичних партій у судовому порядку за позовом Міністерства юстиції України як органу, уповноваженого здійснювати державний контроль за дотриманням політичними партіями вимог Конституції та законів України [4]. З огляду на одночасне доповнення Законом України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» переліку підстав для заборони політичних партій, визначеного частиною ст. 5 Закону України «Про політичні партії в Україні», вчені доходять висновку, що стосовно політичних партій таке припинення діяльності (тим паче, що зміст поняття «припинення діяльності» в цьому Законі України не розкривається, як власне, і наслідки його застосування) повинно мати форму заборони партії [6].

Призупинення рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року, введеного в дію Указом Президента України від 19 березня 2022 року № 153/2022 будь-якої діяльності визначених ним політичних партій в Україні, що сприймалося як винятково тимчасові дії РНБО України чи іншого уповноваженого органу публічної адміністрації, покликані «тимчасово обмежувати діяльність політичних партій чи актуалізувати питання їх заборони» та дістало назву «інститут призупинення діяльності політичних партій» чи «механізм призупинення на час дії воєнного стану та подальшої судової заборони діяльності окремих політичних сил» [7; 8, с. 23], отримало схвальні відгуки на сторінках наукових і науково-популярних видань. Громадянське суспільство та його інститути висловлювалися на підтримку ситуативного заходу, який за відсутності правових

механізмів для оперативної зупинки діяльності низки проросійських політичних партій постав, нехай і сумнівною з точки зору відповідності Конституції та тодішнім законам України практикою призупинення Указом Президента України від 19 березня 2022 р. №153/2022 на період дії воєнного стану діяльності таких політичних партій [9, с. 121], але ж ніяк не випадковою, спонтанною. Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони виготовлення та поширення інформаційної продукції, спрямованої на пропагування дій держави-агресора» від 3 березня 2022 року №2109-IX, відповідно до якого політичні партії могли бути заборонені в судовому порядку за адміністративним позовом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань, у випадку порушення вимог щодо створення і діяльності політичних партій, встановлених національним законодавством, у тому числі у разі встановлення судом фактів вчинення ними дій, спрямованих, зокрема, на поширення відомостей, що містять виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України [10], Президент України міг би наділятися правом призупинення на період дії воєнного стану діяльності таких політичних партій. Звісно, що вжиття главою держави чи іншим уповноваженим органом публічної адміністрації заходів з метою швидкого усунення реальних викликів і загроз проросійських політичних сил потребувало б їх узгодження із край важливими підходами до введення тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб у межах та обсязі, необхідних для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачалися частиною першою ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII [11].

Відповідно до пункту 9 частини першої ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в Україні в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, військове командування разом із військовими адміністраціями могли самостійно або разом із органами виконавчої влади і місцевого самоврядування порушувати у порядку, визначеному Конституцією та законами України, питання про заборону діяльності політичних партій та громадських об'єднань, якщо вона спрямована на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підірив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду

війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення [11]. Зауважимо, що профільним Законом України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 року № 2365-III у разі порушення політичними партіями Конституції та законів України передбачалося застосування до них лише попередження про недопущення незаконної діяльності та заборони [2].

Своєрідною актуалізацією заборони політичних партій, які виправдовують чи заперечують збройну агресію проти України, а також дій політичних партій, спрямованих на пропаганду російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну та пропаганду російської імперської політики стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій» від 3 травня 2022 року № 2243-IX [12]. Відповідні зміни до законодавства були покладені в основу понад півтора десятка судових процесів щодо заборони певних політичних партій. Наразі висловлюється впевненість в тому, що такі рішення держави, матимуть вплив на партійний ландшафт та політичне структурування суспільства у післявоєнний час [13, с. 5].

В нинішніх реаліях повномасштабної російсько-української війни призупинення будь-якої діяльності окремих політичних партій в Україні набуває особливого «звучання» і значущості та потребує відповідного переосмислення у контексті розробки державно-правового механізму обмеження свободи об'єднання в політичні партії, конституційних гарантій їх утворення та діяльності з безумовним урахуванням практичної складової. Запровадження правового режиму воєнного стану в Україні обумовило призупинення будь-якої діяльності політичних партій (з подальшою заборонаю), які в своїй антиукраїнській політичній та організаційній діяльності спиралися на пропаганду війни, публічні заяви та заклики до зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, реальні загрози порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, а також вдавалися до дій, спрямованих на незаконне захоплення державної влади, демонстрацію проявів колабораціонізму, насильства; дотримувалися програмних та статутних цілей, що містять антиукраїнську позицію, поширення відомостей про виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України і, відповідно, в умовах останньої кваліфікувалися як проросійські.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 245к/96-ВР із змінами, внесеними згідно Закону України № 1401-VIII від 2 червня 2016 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. Ст. 532.
2. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2365-III. *Офіційний вісник України*. 2001. № 17. Ст.728.
3. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 квітня 2012 року № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст. 1.
4. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 9 квітня 2015 року № 317-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо призупинення діяльності окремих політичних партій»: Указ Президента України від 19 березня 2022 року № 153/2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 48. Ст. 2633.
6. Заборона політичних партій: старе і нове в умовах воєнного стану. URL: <https://rol.ukma.edu.ua/zaborona-politychnykh-partij-stare-i-nove-v-umovakh-voiennoho-stanu-2/>
7. Правовий аналіз рішення РНБО щодо призупинення діяльності окремих політичних партій. URL: <https://www.opoga.ua/org/vyboru/pravovii-analiz-rishennia-rnbo-shchodo-prizupinennia-diialnosti-okremikh-politichnikh-partii-23941>;
8. Коцюрба О. Вплив держави на політичні партії: погляд крізь призму агресії Російської Федерації проти України. *Український часопис конституційного права*. 2022. № 2. С. 23-42.
9. Правнича наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану: монографія / редкол.: В. А. Журавель (співголова), Н. С. Кузнецова (співголова), О. М. Бандурка та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. Харків : Право, 2023. 902 с.
10. Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони виготовлення та поширення інформаційної продукції, спрямованої на пропагування дій держави-агресора: Закон України від 3 березня 2022 року №2109-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-20#n13>
11. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій: Закон України від 3 травня 2022 року № 2243-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2243-20#Text>

13. Богашева Н., Бойко О., Венгер В. та ін. Політичні партії в Україні: Виклики війни та післявоєнні перспективи. Дослідження з оцінки ситуації. Страсбург: Рада Європи, 2023. 41 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1ef1f84e-790a-4c2e-b1ce-21dd03e64377/content>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-5>

КАТЕГОРІЙНО-ПОНЯТТЄВА ВИЗНАЧЕНІСТЬ ПРАВОВОГО КОНЦЕПТУ «АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ» НА ПРИКЛАДІ СФЕРИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

Батіщев Сергій

аспірант

Науково-дослідний інститут публічного права

м. Київ, Україна

У межах наукових кіл заведено вважати, що з поняттям «статус» пов'язано правове положення юридичних осіб, які залежно від порядку їх створення поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права. Нас цікавлять останні. Юридичні особи публічного права – це ті юридичні особи, які створюються безпосередньо законом або адміністративним актом як носії публічних завдань, їх організація регулюється приписами законів публічних інтересів, і вони виконують відповідні публічні функції. Такі юридичні особи створюються розпорядчим способом державними органами та органами місцевого самоврядування або організаціями, які віднесені до публічних за іншими підставами, визначеними в законі чи іншому нормативно-правовому акті, і порядок їх створення, організаційно-правові форми, правове становище не є предметом цивільно-правового регулювання, а отже, вони визначаються публічними законами [1, с. 216; 2, с. 115].

Визначаючи зміст поняття адміністративно-правового статусу, у тому числі органів публічного адміністрування, вітчизняні вчені зауважують на такому: